Sosyal Bilimler EKEV AKADEMİ dergisi

eISSN:2148-0710 - pISSN:1301-6229

**Makalenin geliş tarihi:** 04.11.2022
**1.Hakem Rapor Tarihi:** 17.01.2023
**2.Hakem Rapor Tarihi:** 08.02.2023
**Yayına Kabul Tarihi:** 19.04.2023

# DERNEKLERİN YEREL SEÇİMLERE ETKİSİ VE MEDYA KULLANIMLARI: ESENYURT İLÇESİ ÜZERİNE ALAN ÇALIŞMASI

*Murat ERDOĞAN*[*]

***Öz***

*Demokrasinin temel kurallarından ve olmazsa olmaz unsurlarından biri demokratik bir şekilde yapılan seçimlerdir. Egemenliğin millette olduğu vurgusunun karşılığı halkın kendisini yönetecek kişileri seçme özgürlüğü olarak ifade edilmektedir. Bu süreç demokrasinin var olduğu ülkelerde halkın belli dönemlerde sandığa giderek özgür iradesiyle seçimini yapması ve sandıktan çıkan sonuca göre de halkın iradesinin ortaya konması şeklinde ilerlemektedir. Siyasi partilerin seçim kampanyalarında dernek ve vakıflar önemli bir yer tutmakta ve özellikle seçim dönemlerinde dernekler aracılığıyla seçmenle duygusal temas kurulmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de yerel derneklerin, yerel seçim sonuçlarına etkisini belirlemeye ve bu derneklerin seslerini hangi medya aracılığıyla duyurduklarını ortaya koymaya dönük nitel bir araştırmadır. Bu bağlamda Türkiye'nin en kalabalık ilçesi Esenyurt'ta kurulan yerel dernekler örneklem olarak seçilmiştir. Yerel seçimlerde derneklerin seçmen davranışlarına etkisini ortaya koymak için Esenyurt ilçesindeki dernek yöneticileri ve üyeleri ile yüz yüze derinlemesine mülakat yapılmıştır. Sonuç olarak da kendi memleketinden aday olan siyasi adaylara sempatiyle yaklaşan seçmen kitlesinin, bu adaylarla dernekler vasıtasıyla kurduğu duygusal bağ ile oy verdikleri ve iletişim kanalı olarak da sosyal medya araçlarından Facebook'u tercih ettiği tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; derneklerin siyasi alanda daha aktif olmaları, üyeleriyle etkili ve yakın ilişkiler kurmaları için yerel medyayı ayrıca Facebook dışında Instagram ve Twitter gibi sosyal medya araçlarını kullanmaları önemli avantajlar sağlayacaktır.*

***Anahtar Kelimeler:*** *Politika, Dernek, Yerel seçim, Seçmen davranışı, Sosyal medya.*

***The Effect of Associations on Local Elections and Their Media Use: A Field Study on Esenyurt District***

***Abstract***

*One of the basic rules and sine qua non of democracy is elections held in a democratic way. Besides emphasizing that the sovereignty is in the nation, it is expressed as the freedom of people to choose the people who will govern them. In certain periods of this democracy, people go to the ballot box and make their elections with free will, and people are revealed according to the groups that come out of the ballot box. Associations and foundations play an important role in the election campaigns of political parties, and associations establish emotional contacts with the voters, especially at the beginning of the election. This study is a qualitative research aiming to determine the effect of local associations on local election results in Turkey and to reveal through which media these associations make their voices heard. In this context, local associations established in Esenyurt, the most populous district of Turkey, were selected as a sample.. In order to reveal the effect of associations on voter behavior in local elections, in-depth interviews were conducted with the managers and members of the association in Esenyurt district. As a result, it has been determined that the electorate, who is sympathetic to the political candidates who are candidates from their own country, votes with the emotional bond they have established with these candidates through associations, and Facebook, one of the social media tools, is preferred as the communication channel. According to the research results; In order for associations to be more active in the political arena and to establish effective and close relations with their members, using local media and social media tools such as Instagram and Twitter apart from Facebook will provide significant advantages.*

***Keywords:*** *Politics, Political party, Locality, Elections, Voter behavior, Social media.*

[*] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, muraterdogan@esenyurt.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-7400-4755

## 1. Giriş

Çok partili rejimlerin varlık sebebi olan modern demokratik sistemlerde yönetme erkine sahip olma aşamasında özgür ve serbest seçimler, siyasal katılmanın önemli hatta zorunlu bir sürecidir. Bu süreçte yönetilecek kitlelerin desteğinin kazanılması büyük önem taşımaktadır. Çok partili rejimlerin doğal sonucu olarak seçimlere birden çok siyasal partinin katılması siyasal rekabetin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda rekabette avantajlı duruma gelmek için, kitlelerini etkileyebilmek ve ikna edebilmek daha da önemli hale gelmiştir. Bu noktada siyasi partiler, misyon ve vizyonlarını, programlarını ve adaylarını tanıtabilmek için her türlü olguyu itina ile uygulamak ve kullanmak zorundadırlar. Dernek kurma özgürlüğü de demokrasinin önemli unsurlarındandır. Günümüzde kendini yalnız hisseden bireylerin birlikte hareket etme duygusunu sağlayan ve topluma uyum sürecini kolaylaştıran dernekler, üye sayılarının artmasıyla da siyasi partiler için cazip hale gelmektedirler.

Siyasi partilerin seçim kampanyalarında dernekler ve vakıflar önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü bu dernekler aracılığıyla birçok seçmenle duygusal temas kurulması sağlanır. Adayın doğduğu ve büyüdüğü yer de bu bağlamda bir avantaja dönüşebilir. Bu çalışma tam olarak bu davranışın yönünü ortaya koyma amacı taşımaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye'nin nüfus olarak en büyük ilçesi Esenyurt olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin birçok farklı bölgesinden göç alan Esenyurt, bu özelliğiyle siyasi partiler için özel bir konuma sahip olmuştur. Bu bağlamda araştırmamıza örneklem olarak seçilen Esenyurt ilçesindeki derneklerle yüz yüze görüşme yapılarak açık uçlu sorular sorulmuştur. Sorulan bu sorularla, araştırmamız 10 sorudan oluşmaktadır. Bu 10 soru her derneğin başkanına ayrı ayrı sorularak bu ilçede yaşayan insanların, seçimlerdeki siyasi parti adaylarıyla olan hemşerilik bağının etkisi ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Ayrıca derneklerin seslerini duyurmak için medya kullanımları da ayrıca analiz edilmiştir.

Bu alandaki çalışmalara bakıldığında Esenyurt İlçesi özelinde bazı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan biri de Esenyurt Üniversitesi öğrencilerinin internet ve sosyal medya kullanımını belirlemeye yöneliktir. Bu araştırmaya göre Esenyurt Üniversitesi öğrencilerinin tamamının sosyal medyayı kullandıkları ve en sık kullanılan sosyal medya aracının ise WhatsApp olduğu ifade edilmektedir (Tekin vd., 2021). Araştırmamıza konu olan derneklerin en çok kullandığı sosyal medya mecrası Facebook iken Tekin'in (2021) yaptığı araştırmada, Esenyurt Üniversitesi öğrencilerinin en az kullandığı mecra olarak Facebook görülmektedir. Esenyurt ilçesinin demografik yapısıyla ilintili yapılan başka bir araştırmada ise ilçenin nüfus yapısının hemşehrilik bağlarıyla şekillenip göç aldığı ve bu yapılanmanın bölgenin yerel siyasetini de etkilediği varsayılmaktadır (Koç, 2020). Yapılan bu araştırmaya ait sonuçlar araştırmamızdaki hemşehrilik bağıyla dernek çatısı altında toplanan bireylerin yerel siyasete yön verdiği sonucuyla da örtüşmektedir. Araştırmamıza farklı bir bakış açıcısı sağlayacağı düşünülen başka bir araştırma sonucuna göre ise en fazla mülteci barındıran ilçelerden birinin Esenyurt ilçesi olduğu saptanmıştır Özellikle 2011 Suriye savaşı ile tüm Türkiye'ye yoğun bir göç başlamıştır (Sarıoğlu, 2019). Bu göç ile birlikte ilçedeki nüfus yapısının değişimi ilerleyen süreçlerde yerel siyasetteki dengeleri de değiştirebileceğini göstermektedir. Araştırmamızın örneklemini oluşturan hemşehricilik ve dernekleşmenin yerel siyasetteki yerinin değişkenlik gösterebileceği konusu ayrıca önem taşımaktadır.

## 2. Yerel Seçimlerin Demokrasideki Yeri

Demokrasi kavramı modern toplumların iç dinamiklerinin uyumlu çalışması ve eşit bir yönetim anlayışının varlığını ifade eder. Yüzyıllardır konuşulan demokrasi kavramını 'adaletli olmak' şeklinde özetleyen Platon (2006) demokrasinin temeli olan adaleti ise erdem, ahlak, adil ve eşit yönetim unsurlarıyla ifade etmektedir. Yerel seçimler demokrasinin bir gereği olarak beş yılda bir yapılmaktadır. Siyasal katılımın bir parçası olan seçimler siyasal sistemde görev alan kişilerle ilişki kurulması olarak

da tanımlanmaktadır (Anık, 2000). Yerel yönetimlerin temel amacı, kamu hizmetlerinin vatandaşa sağlıklı bir biçimde ulaşmasının sağlanmasıdır. Bu hizmetin etkin ve verimli şekilde halka ulaşması için yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Yerel demokrasinin gelişmesinde yerel yönetimler büyük önem arz etmektedir. Yoğun bir siyasal iletişimin gerektirdiği yerel seçimlerde adaylar bağımsız olarak ya da bir partiye bağlı olarak kampanya yürütmektedirler. Bu bağlamda halka dokunmak, onların kültürel, inançsal ya da sosyal aktivitelerine yönelik vaatlerde bulunmak yerel seçimlerde önemli bir siyasal kampanyaya dönüşmektedir. Özellikle göç alan bölgelerde nüfus yoğunluğu, doğal bir baskı grubu ve sivil toplum örgütlerinin oluşmasına sebep olmaktadır. İl, ilçe ya da köy dernekleri siyasi parti ya da adaylar için önem taşımaktadır.

Dernekler, gönüllülük esasına dayalı olarak herhangi bir kâr amacı gözetmeden kişilerin bir araya geldiği ve yardımlaştığı sivil toplum kurumları olarak tanımlanmaktadır (Anne, 1993). Dernek çatısı altında toplanan bireyler çoğunlukla aynı kent nüfusuna kayıtlı kişilerden oluşmaktadır. Aynı köy, ilçe, il veya bölgeden olan bireyleri kapsayan bir tanım olarak açıklanan (Ayata, 1991) hemşericilik kavramı, bu bağlamda yerel seçimlerde önemli bir baskı grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sivil toplum örgütleri demokrasinin önemli bir sonucu olarak ifade edilse de hemşericilik bu kavramın dışında kalan bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Akad'a (1976) göre, hukuki yapıları olmayan baskı grupları "toplumdaki çeşitli sosyal güçlerin, bilinçli biçimde örgütlenerek kendi çıkarları doğrultusunda toplumsal sorunları iktidara iletmesini, onunla karar verme işlemini paylaşarak kitlenin gerçek iradesini belirleyen ve yönetime meşruluğu kazandıran gruplar" olarak tanımlanmaktadır. Bir tür lobicilik faaliyeti olarak da değerlendirilebilecek hemşehricilik kavramı bu bağlamda siyasal erke karşı önemli bir direnç merkezi olarak ifade edilebilir.

### 2.1. Türkiye'de Yerel Seçimler

Seçme ve seçilme hakkı demokrasinin en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de 1946'dan itibaren yapılmaya başlanan yerel seçimler demokrasinin bu unsurunu tamamlayan önemli bir başlangıçtır.

### 2.2. Esenyurt ve Yerel Seçimler

Esenyurt Belediyesi 1989 yılında kurulmuştur. Esenyurt idari olarak Büyükçekmece ilçesine bağlı iken 10 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilen 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile birlikte ilk kademe belediyesi olmuş ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmıştır. 5747 sayılı 'Büyükşehir sınırları içerisinde ilçe kurulması ve bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkındaki kanun hükümlerinin 1. maddesi 22.fıkrasıyla Esenyurt ilçesi kurulmuştur. Kanun 22.03.2008 tarih ve 26824 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (www.esenyurt.gov.tr). TÜİK rakamlarına göre İstanbul'un, 2018 yılında 15 milyon 67 bin 724 kişi olan nüfusu 2021 yılında 773 bin 176 kişi artarak 15 milyon 840 bin 900 kişiye ulaşmıştır (www.cumhuriyet.com). İstanbul'un en kalabalık ilçeleri sırasıyla; 977 bin 489 kişi ile Esenyurt, 805 bin 930 kişi ile Küçükçekmece ve 774 bin 351 kişi ile Bağcılar'dır. İstanbul'un en düşük nüfuslu ilçeleri sırasıyla; 16 bin 372 kişi ile Adalar, 41 bin 627 kişi ile Şile ve 76 bin 131 kişi ile Çatalca'dır. 2018 ile 2021 yılı arasında nüfusu en fazla artan ilçe, 86 bin 369 kişi ile Esenyurt olmuştur (www.nufusu.com). 2021 TÜİK verilerine göre nüfusu 977 bin 489 olan ilçenin oy verme yaşı olan 18 ve üzeri nüfusu yaklaşık olarak 650 bin olarak kaydedilmiştir. İlçede okuma yazma oranı yüzde 73.59 olarak tespit edilmiştir. İlçenin lisans ve lisansüstü nüfusu yüzde 14.37 ilk, orta ve lise mezunları ise nüfusun yüzde 73.59'unu oluşturmaktadır (www.endeksa.com). İlçenin kütük dağılımı verilerine bakıldığında ilçenin nüfusunu oluşturan sıralama Van (72.280), İstanbul (64.288), Ardahan (59.283), Tokat (47.602), Ordu (41.440), Erzurum (40.166) Kars (33.681), ve Gümüşhane (6.690) olarak belirlenmiştir. (www.tuik.com)

Esenyurt ilçesinin kurucu başkanı Gürbüz Çapan'dır. 1999'da yapılan yerel seçimlerde aday olan Gürbüz Çapan CHP adayı olarak Esenyurt ilçesinin ilk Kars kökenli belediye başkanı olmuştur. 2004'de yapılan yerel seçimlerde aslen Gümüşhaneli olan Necmi Kadıoğlu AK Parti adayı olarak seçimi kazanmıştır. Üç dönem görev yapan Kadıoğlu'ndan sonra 31 Mart 2019 yılında yapılan seçimlerde Kars kökenli CHP adayı Kemal Bozkurt Esenyurt Belediye başkanı seçilmiştir.

### 2.2.1. Esenyurt Yerel Seçim Sonuçları (1999-2019)

Esenyurt özelinde yerel seçimlere bakıldığında siyasal partilerin çoğunlukla Kars ve Ardahan kökenli isimleri aday gösterdikleri görülmektedir. Tablo 1'e bakıldığında 1999 seçimlerinde CHP ve DSP'nin Kars, FP'nin ise Ardahan kökenli aday tercih ettiği görülmektedir.

**Tablo 1.** *1999 Yerel Seçimlerinde aday olan ve seçilen Gürbüz Çapan (Kars)*

| Aday | Siyasi Parti | Aldığı Oy | Memleketi (Nereli Olduğu) |
|---|---|---|---|
| Gürbüz Çapan | CHP | 28.526 | Kars |
| Mithat Rençber | FP | 20.688 | Ardahan |
| Celal Sevinç | ANAP | 17.739 | Ordu |
| Niyazi Gökçe | DSP | 12.608 | Kars |
| Mehmet Elma | HADEP | 11.913 | Kahramanmaraş |

Kaynak: www.ysk.gov.tr

Tablo 2 'deki verilere göre 2004 seçimlerinde SHP, CHP ve DSP Karslı aday tercih etmiştir.

**Tablo 2.** *2004 Yerel Seçimlerinde aday olan ve seçilen Necmi Kadıoğlu (Gümüşhane)*

| Aday | Siyasi Parti | Aldığı Oy | Memleketi (Nereli Olduğu) |
|---|---|---|---|
| Necmi Kadıoğlu | AK Parti | 28.768 | Gümüşhane |
| Gürbüz Çapan | SHP | 19.519 | Kars |
| Bülent Kerimoğlu | DSP | 10.175 | Kars |
| Şeref Düz | CHP | 4.760 | Kars |

Kaynak: www.ysk.gov.tr

2009 yılında yapılan seçimlerde ise Tablo 3'te de görüldüğü gibi iki Karslı iki Gümüşhaneli adayın seçimlerde aday gösterilmiştir.

**Tablo 3.** *2009 Yerel Seçimlerinde aday olan ve seçilen Necmi Kadıoğlu (Gümüşhane)*

| Aday | Siyasi Parti | Aldığı Oy | Memleketi (Nereli Olduğu) |
|---|---|---|---|
| Necmi Kadıoğlu | AK Parti | 84.167 | Gümüşhane |
| Bülent Kerimoğlu | CHP | 56.772 | Kars |
| Tuncer Bakırhan | DTP | 29.445 | Kars |
| Ahmet Karasoy | MHP | 11.415 | Gümüşhane |

Kaynak: www.ysk.gov.tr

Tablo 4'teki verilere göre ise 2014 yılında yapılan yerel seçimlerde ise sadece CHP Karslı adayla seçime girmiştir.

**Tablo 4.** *2014 Yerel Seçimlerinde aday olan ve seçilen Necmi Kadıoğlu (Gümüşhane)*

| Aday | Siyasi Parti | Aldığı Oy | Memleketi (Nereli Olduğu) |
|---|---|---|---|
| Necmi Kadıoğlu | AK Parti | 161.698 | Gümüşhane |
| Çetin Çapan | CHP | 119.539 | Kars |
| Cüneyt Caniş | HDP | 34.066 | Van |
| Halit Özer | MHP | 20.393 | Yozgat |

Kaynak: www.ysk.gov.tr

Tablo 5'teki verilere bakıldığında 2019 yerel seçimlerine CHP Ardahan kökenli, AK Parti Malatya, SP ve BBP ise Kars kökenli adaylarla seçime girmiştir.

**Tablo 5.** *2019 Yerel Seçimlerinde aday olan ve seçilen Kemal Deniz Bozkurt (Ardahan)*

| Aday | Siyasi Parti | Aldığı Oy | Memleketi (Nereli Olduğu) |
|---|---|---|---|
| K. Deniz Bozkurt | CHP | 227.146 | Ardahan |
| Nazmi Ekinci | AK Parti | 202.379 | Malatya |
| Hasan Kara | SP | 4.390 | Kars |
| Yusuf İvgen | BBP | 2.845 | Kars |

Kaynak: www.ysk.gov.tr

### 3. Dernekler ve Vakıflar

Dernek, çoğu durumda genel bir yarar için çalışmak, sorumluluklar almak ve sosyal gelişmeler karşısında bir ölçüde etkili olmak üzere kişilerin bir araya gelmesiyle oluşan, gönüllülük esasına dayanan ve kâr amacı gütmeyen topluluklar olarak tanımlanmaktadır (Garvin,1993). Dernek, kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklardır (www.siviltoplum.gov.tr). Kâr amacı gütmemesi derneklerin en önemli özelliğidir. Bilimsel, spor, eğlence, kültürel veya politik amaçlar için kurulan dernekler bir amaç birliği sağlamaya yöneliktir.

Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip topluluklardır. Bir malvarlığının bütünü, gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir. Dernek en az yedi kişi ile kurulan bir kişi topluluğu iken vakıf tek kişi ile kurulabilen topluluklar olarak tanımlanmaktadır. Vakıf, resmî senetle veya ölüme bağlı tasarrufla (vasiyetle) kurulabilir. Vasiyet ile dernek kurulması ise mümkün değildir (www.siviltoplum.com).

#### 3.1. Hemşehri ve Hemşehrilik

Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlüğü'ne göre, aynı memleket, şehir, il ya da köyden olan kimse, memleketli anlamına gelen hemşehrilik kavramı dilimize Farsçadan girmiş bir sözcüktür (www.sabah.com.tr). Ayrıca arkadaş, ahbap anlamında da bir hitap sözü olarak da kullanılmaktadır. Doğduğu ya da kimlik kaydının olduğu yerden farklı bir yere göçmesi ile kendini belli eden bu kavram aslında sosyolojik bir olgunun temelini oluşturur.

Göç ekonomik ve güvenlik temelli bir olgudur. Bu da yurt ya da memleket kavramlarını ortaya çıkarır. Brah'ın (1996) ifade ettiği gibi memleket, 'aile, akraba, arkadaş, iş arkadaşları ve çeşitli anlamlı değerlerle toplumsal ilişki'' ağlarının olduğu yerdir. Yurt, kişinin duygusal bağ kurduğu bir kavram olarak birçok farklı şekilde kendini göstermektedir. Türkiye'de yurt kavramının gündelik hayatta kullanım şekilleri, memleket, hemşehri, hemşehrilik ya da hemşehricilik şeklindedir. Kişinin nüfusa

kayıtlı olduğu yer bu kavramın özünü oluşturur. Yurt kavramı tarihinin çok eskilere dayandığı da ifade edilmektedir. Hemşehrilik, Springborg'a göre (1986) önceleri daha çok şehrin örgütlenmesini, siyasal ve ekonomik özgürlükleri ifade etmek için kullanılırken, günümüzde doğduğu şehre ait olma ya da sevgi duymayı ifade eden bir kavram olarak anlam kazanmıştır. Bir ilçede yaşayan iki aynı köylü hemşehri olabilir ya da büyük şehirde yaşayan iki aynı köylü, kasabalı ya da şehirli hemşehri olabilir.

### 3.2. Hemşehriliğe Dayalı İlişki Ağları

Yerel siyaset sosyal bağların ve aidiyetlerin çerçevesinde gelişerek hemşehricilik kavramını ön plana çıkarmıştır. Hemşehricilik kavramının yerel siyaset üzerindeki etkisi siyasal kampanyalar için değinilmesi gereken önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu konuda Savage ve Warde (1993) yerel siyasetin önemine dikkat çekerek kentsel nüfus kesimlerinin, seçimler, kampanyalar ve siyasi hareketler yoluyla yerel yönetimlerde söz sahibi olduğunu öne sürmektedirler. Hemşehricilik kavramı hemşehrinin korunması ve kollanması anlamına da gelmektedir. Bir nevi dolaylı bir çıkar söz konusudur. Mekânsal bir terim olan hemşehrilik kendini komşuluk, ekonomik ilişkiler, referans olma gibi kayırma ve kollama ilişkili ağlar şeklinde göstermektedir. Kurtoğlu (2004), hemşehriliği bir tür ''toplumsal ilişki ağı'' olarak görür ve bu yolla hemşehrilik kategorilerinin inşasının sadece onların tek tipleştirilmesine aracılık eden temsili kategorilere karşılık gelmediğini ifade etmektedir. Aynı zamanda komşuluk, iş piyasası veya siyasette kayırmacılık gibi kategori-içi ve dışı ilişkilerin oluşturulması bizzat hemşehrilik kategorilerinin kurulmasına etki eden faktörler olarak vurgulanmaktadır.

Türkiye'de köyden kente göçenler üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Ayata (1994) 1980 öncesinde yapılan araştırmaların kişinin bireysel özellikleri çerçevesinde modern topluma katılması üzerine şekillendiğini ifade etmektedir. Erder (1995) ise kişilerin bireysel özellikleri çerçevesinde kurduğu ilişkileri ekonomik, siyasal ve kültürel dayanışma şeklinde açıklamaktadır. Parkin'e (1974) göre kurulan bu bağın daha güçlü olması için köy, ilçe ve il dernekleriyle de bu çerçevede yakın ilişkiler kurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere yerel derneklerin önemi ön plana çıkmaktadır. Derneklerin üyelerine rol model olma, iş bulmada referans olup yakınlara iş imkânı sağlama gibi farklı işlevleri de bulunmaktadır. Bu bağlamda siyasi adaylar yerel seçim dönemlerinde öncelikle memleketleriyle olan ilişkilerini ön plana çıkarmaktadırlar. Bu şekilde kurdukları hemşehrilik bağıyla da siyasal etkinliklerini arttırmayı amaçladıkları düşünülmektedir.

## 4. Yöntem

Nitel araştırma yönteminde toplumsal konularda veri toplamak için kullanılan en temel tekniklerden birisi görüşme tekniğidir (Davies, 1999). Yüz yüze görüşme tekniği zaman ve mekân kavramının ön plana çıktığı bir veri toplama tekniğidir. Derinlemesine görüşme şeklinde yapılan bu teknikte konuları kapsayan açık uçlu sorularla konuya ait tüm detayların ortaya çıkartılması sağlanmaktadır. Bu teknik sayesinde görüşülen kişinin duygu, düşünce ve bilgisi objektif bir şekilde gözlenebilmektedir. Bu araştırma yönteminin sosyal bilimler dışında da etkin bir şekilde kullanıldığını ifade eden Kahn (1983), görüşülen kişinin zihninde kalan bilgileri stratejik sorularla elde edilmesine de olanak sağladığını belirtmektedir. Neuman (2003) derinlemesine görüşme tekniğinde soruların hazırlanma aşamasının özenli bir şekilde hazırlanmasını ve soruların önyargı oluşturmayacak şekilde sorulmasının önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda sorulacak soruların dikkatli ve özenli bir şekilde hazırlanması alınacak sonuç içim önem arz etmektedir.

Türkiye'nin birçok farklı bölgesinden göç alan Esenyurt, bu özelliğiyle siyasi partiler için özel bir konuma sahip olmuştur. Yerel seçimlerde hemşehricilik kavramının seçmen davranışlarına etkisini ortaya koymak için Esenyurt ilçesindeki dernek yöneticileri ile yüz yüze derinlemesine mülakat yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmamızda yöntem olarak yüz yüze görüşme yapılarak açık uçlu sorular

sorulmuştur. Toplam 10 soru her derneğin başkanına ayrı ayrı sorularak, derneğin yapısı, siyasetle ilişkisi ve medya kullanımları analiz edilmiştir. Araştırmaya konu olan Karslılar Kültür Evi, Ardahanlılar Kültür Evi, Gümüşhaneliler İl Derneği ve Vanlılar İl Derneği yöneticileriyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu araştırma için, görüşülecek kişiler telefonla aranarak görüşme için gün ve saat önceden belirlenmiştir. Bu görüşmeler ortalama 25-30 dakika kadar sürmüştür. Görüşmeler 22 Eylül 2002 – 6 Ekim 2022 tarihlerinde arasında derneklere ait adreslerde gerçekleştirilmiştir ve bu görüşmeler kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Araştırmamız 10 sorudan oluşmaktadır. Bu 10 soru her derneğin başkanına ayrı ayrı sorularak bu ilçede yaşayan insanların, siyasi parti adaylarıyla olan hemşehrilik bağının etkisi ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Derneklerin, yapılan etkinlikleri duyurmak, üyeleriyle etkin ve hızlı iletişim kurmak için medya kullanımları da ayrıca analiz edilmiş ve bu alandaki eksiklikleri de tespit edilmeye çalışılmıştır.

### 4.1. Amaç ve Kapsam

Bu çalışma, Türkiye'de hemşehrilik olgusunun yerel seçim sonuçlarına olan etkisinin ortaya konulmasına dönük olarak hazırlanmıştır. Ayrıca derneklerin medyayı hangi oranda kullandıkları da araştırmaya yansıtılmıştır. Esenyurt ilçesi Türkiye'nin en çok nüfusuna sahip ilçesi olması sebebiyle, bu çalışma için örneklem olarak seçilmiştir (www.aa.com.tr). Araştırmaya konu olan derneklerin seçimi ise, seçimlerde kazanan adayların nereli olduğuna diğer bir ifadeyle kütüğüne göre seçilerek sonuca etkisi bulunmaya çalışılmıştır. Kars, Ardahan ve Gümüşhane kütüklü adayların temsil edildiği dernekler çalışma kapsamına alınmıştır. Bu derneklerin çalışma kapsamına dâhil edilme sebebi 1999 ve sonrası yapılan yerel seçimlerde kazanan adayların kökenin bu illere ait olmasıdır. Bunun yanı sıra Esenyurt'ta en çok nüfusu olması sebebiyle Van ili de çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Van Derneği'nin çalışma kapsamına dâhil edilmesinin nedeni ise Esenyurt ilçesinde en fazla nüfusa sahip olan il olmasındandır. Erzurum, Ordu ve Tokat illerine ait derneklerin çalışma kapsamına alınmama nedeni ise yapılan tüm seçimlerde kazanan adaylarının olmamasıdır. Çalışmanın evrenini, Esenyurt ilçesinin kurucu başkanı olarak üç dönem belediye başkanlık seçimini kazanan Gürbüz Çapan'nın son kez kazandığı 1999 yılı ve sonrasında yapılan yerel seçimler oluşturmaktadır.

### 4.2. Araştırmanın Etiği

Araştırmaya konu olan Karslılar Kültür Evi, Ardahanlılar Kültür Evi, Gümüşhaneliler İl Derneği ve Vanlılar İl Derneği yöneticileriyle yapılan yüz yüze görüşmeler için araştırma etiğine uygun hareket edilmiştir. Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeler akademik kurallar çerçevesinde elde edilmiştir. Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçlar bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak elde edilmiş ve verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadan, bilimsel normlara bağlı kalınarak çalışma tamamlanmıştır.

## 5. Bulgular

### 5.1. Dernek ve Siyasi Parti İlişkisi

Derneklerin siyasi parti ya da adaylarla olan ilişkisini bulmaya dönük olarak, dernek başkanlarına ''*Dernek olarak yerel seçimlerde siyasal kampanyalara destek oluyor musunuz?''* sorusu yöneltilmiştir.

Karslılar Kültür Evi Başkanı (E.A): ''Derneğin siyasallaşmaması için doğrudan siyasal kampanyalara destek vermiyoruz ancak herhangi bir partiden bir hemşerimiz aday olduğunda dolaylı olarak destek veriyoruz.'' şeklinde cevap vermiştir. Verilen bu yanıtla derneğin dolaylı olarak siyasal kampanyalara destek verdiği düşünülmektedir.

Ardahanlılar Kültür Ev Başkanı (E.Ç): ''Sivil toplum kuruluşu olarak siyasetten uzak duruyoruz ancak hemşehrilerimizden biri x bir partiden aday olması halinde kanaat önderliği yapıyoruz. Bölünmek

istemiyoruz kendi toplumumuzun çıkarlarını gözetmek zorundayız. Birden fazla aday çıkmaması ayrıca bizim için önemlidir.'' sözleri ile oyların bölünmemesine göndermede bulunmakta dolaylı olarak siyasal kampanyalara destek verdiği çıkarımında bulunmak mümkündür.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ''Bizler bu dönemde bütün siyasi partilere gittik ilçe başkanlarına gittik ve dışarıdan birini istemiyoruz Esenyurtlu bir aday istiyoruz dedik. STK'ların tam da bu yönde katkısı oluyor. Bizler STK olarak birlikte destek veriyoruz parti ve siyasi ideoloji ayırt etmeden. Esenyurtlu yerelde kişiye oy veriyor partiye değil.'' ifadeleriyle STK'ların yerel seçimlere farklı yöntemlerle etki ettiği görülmektedir.

Vanlılar İl Derneği (N.T): ''Bütün dernekler siyasilere destek verirler. Derneklerde her siyasi görüşten insan vardır. Dernek başkanlarının siyasi görüşleri derneğin yapısına etki ediyor. Dernekler olarak kendi yöremizden biri aday olduğunda destek vermeye çalışıyoruz.'' şeklinde verdiği yanıtla derneklerin siyasal partilerden bağımsız olamayacaklarına işaret etmektedir.

### 5.2. Dernek ve Üye İlişkisi

Derneklerin üyeleriyle nasıl bağ kurduklarını ortaya koymak için görüşmecilere *''Üyeleriniz dernek üzerinden hemşehrilik bağını nasıl kuruyor?''* sorusu sorulmuştur.

Karslılar Kültür Evi (E.A): ''Kars derneği üzerinden konuşmak gerekirse, buradaki kanaat önderleri üzerinden bir bağ kurmaya çalışıyoruz. Ayrıca dernek olarak üyeleşme yoluna gitmiyoruz çünkü üye sayısının artmasıyla ayrışmaların ve gruplaşmaların arttığını görüyoruz.'' şeklindeki ifadeleriyle mevcut başkanların üye arttırma yoluna gitmesi halinde yönetime yakın üye sayısının artacağı bunun sonucunda da dernek ile üye arasındaki bağın kopacağı ifade edilebilir. Burada dernek başkanın dernek üye ilişkisini farklı bir boyutla değerlendirdiği görülmektedir.

Ardahanlılar Kültür Ev (E.Ç): ''Bunlar yöresel derneklerdir. İnsanlar kendi bölgelerinden bir şeyler gördüğünde daha sıcak bakıyor.'' ifadesiyle olayın duygusal boyutuna vurgu yapmaktadır.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ''Üyelik sistemimiz var. Mesaj sistemimiz var. Bu şekilde toplantılar yapıyoruz.'' cümleleriyle derneğin üyelerle bağ kurmada daha planlı olduğu, teknolojik imkânlardan faydalandığı ve üyeleriyle aktif iletişim kurmaya çalıştıklarını söylemek mümkündür.

Vanlılar İl Derneği (N.T): ''Kanaat önderleri sayesinde, zaten Esenyurt'ta yoğun bir nüfusa sahibiz. Çoğunlukla tanıdık ve akrabalarla üye sayısını arttırıyoruz. Herkes çevresinden ya da ailesinden birilerini üye yapıyor.'' ifadeleriyle derneğin geleneksel bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Kişilerin yerel seçimlerdeki tercihlerinde kanaat önderlerinin yanı sıra, hemşehrilik ve akrabalık ilişiklerinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

### 5.3. Hemşehri ve Aday İlişkisi

Hemşehri ve aday ilişkisini ortaya koymak için *''Hemşehrilik ilişkilerinde parti ya da aday önemli mi?''* sorusu dernek başkanlarına yönetilmiştir.

Karslılar Kültür Evi (E.A): ''Yüzde yüz önemlidir. Şu şekilde Esenyurt başka bir yer gibi değil burada insan birebir tanıdığı insanla iletişim kurmak ister: Örneğin Gürbüz Çapan hemşerimiz, her gittiğim yerde 'Gürbüz Çapan'ı niye seviyorsun' diyorum, diyorlar ki 'geliyordu yanımıza burada beraber tavla oynuyorduk'. Anladım ki bu çok önemli bir şeymiş mesela yani bize geleceğe dair planlarını anlatmıyordu ya da Esenyurt'un geleceğine dair benim şu projelerim var demiyordu. İnsanımız, demek ki hala dokunmayı seviyor. Fikir çok önemli değil ama dokunacak insan lazım ve dokunacak insanın da kendinden olması lazım.'' sözleriyle hemşehri bağının önemine vurgu yapılmaktadır. Hizmetten çok adayın ön plana çıktığı ayrıca adayın halkla iç içe olmasının yerel halk için daha önemli olduğu düşüncesi ile hemşehriliğin seçimlerde karşılık bulduğu söylenebilir.

Ardahanlılar Kültür Ev (E.Ç): ‘‘Ardahan Kültür Evi olarak, bir belediye başkanı adayı, mv adayı ya da siyasi bir partinin lideri olursa destekliyoruz ve bakan olmasını da istiyoruz. Bu şekilde kendi insanımıza daha sıcak bakıyoruz. Daha sonra yöreye, bölgeye yani Esenyurt’a faydalı ise o zaman o kişinin yöre insanı olması gerekmiyor.’’ sözleriyle her durumda kendi hemşehrilerinin adaylığı söz konusu olduğunda o adaya öncelik verdikleri görülmektedir.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ‘‘Partiden ziyade aday önemlidir. Dernek olarak bir siyasi partiyi temsil etmiyoruz zaten bu durum derneğin kuruluş amacına da zarar verir. Bölücülük olmadığı sürece her partiye açık bir derneğimiz var. Kalabalık bir ilçe ama güzel bir birliktelik var. Birbiriyle kaynaşma oranı yüksek.’’ sözleriyle ilçedeki birlik beraberliğe vurgu yapan dernek başkanı dolaylı olarak aday odaklı bir siyaset izlediklerini ifade etmiştir. Diğer derneklerde olduğu gibi bu derneğin kendi adaylarını destekleyecekleri düşünülmektedir.

Vanlılar İl Derneği (N.T): ‘‘Parti de aday da önemli. Herkes, kendi içerisinde çıkan adaya daha makbul bakıyor.’’ sözleriyle hem partinin hem de adayın önemli olduğu açıkça ifade edilmektedir.

### 5.4. Aday Belirlemede Derneklerin Etkisi

Siyasi partilerin yerel seçimlerde aday belirleme sürecini tespit etmek için *‘‘Aday belirlemede derneğinizin gücü nasıl etki ediyor?’’* sorusu sorulmuştur.

Karslılar Kültür Evi (E.A): ‘‘Aday belirlemede, bir önceki dönemde çok önemli değildi ama önümüzdeki dönemde derneklere verilen önemin artacağını düşünüyorum. Böyle bir durumda biz dernek olarak ne yaparız diye sorarsanız biz tarafsız oluruz, nihayetinde bir şehrin ismini taşıyoruz o yüzden ona uygun davranmak zorundayız.’’ cümleleriyle Esenyurt ilçesinde yaşayan bir Karslı olarak yaşadıkları bölgede hassasiyet taşıyan konularda tarafsız olmaya çalıştıklarının altı çizilmektedir. Bu görüşe rağmen ilerleyen dönemlerde yapılacak seçimler için derneklerin aktif rol oynayacağına da işaret edilmektedir.

Ardahanlılar Kültür Ev (E.Ç): ‘‘Adayın topluma faydası önemli. Esenyurt’ta köklü bir dernek ve nüfus yapısına sahip olduğumuz için aday belirlemede de etkimiz ortaya çıkıyor.’’ cümlesiyle Ardahanlılar olarak bölgedeki siyasi arenada etkin bir güç olduklarını rahatlıkla ifade ettikleri görülmektedir.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ‘‘Gümüşhane’nin Esenyurt’taki nüfusu TÜİK rakamlarına 6690 kişi olarak verilmiştir. Sayı olarak az olsak da güçlü bir birlikteliğimiz var bu da bizim etkin bir dernek olmamızı sağlıyor. Van’ın yine TÜİK rakamlarına göre nüfusu 72.280 olmasına rağmen dağınık bir yapıdan dolayı gücü bizim kadar olamamaktadır. Dernekler hiçbir başkanı tayin etmede güçlü değildir ama önerilerini verir yani kanaat önderliği yaparlar. Bu partiden bu kişi aday olursa biz de destek veririz diyoruz. Partiler de çoğunlukla bunu gözden geçirirler. Ancak birebir dernekler şu kişiyi aday yaptırır demek yanlış olur. Necmi Kadıoğlu 1994 yılından bu yana siyasetin içinde ve Esenyurtlular’ın tanıdığı biriydi. Ayrıca Erdoğan ile olan yakınlığı da O’na avantaj sağladı ve buradaki halkla da birebir temasa geçti. Karadeniz kimliği de önemli bir faktördü.’’ sözleri çalışmamıza şu anlamda katkı sunmaktadır; Vanlı nüfusunun yüksek olmasına rağmen yerel seçimlerde etkili bir pozisyonda olamamasının nedeni bu cevapla desteklenmektedir.

Vanlılar İl Derneği (N.T): ‘‘Esenyurt’ta yaşayan 72.000 Vanlı olarak güçlü bir oy potansiyelimiz var. Bu nedenlerle siyasi partiler için cazip hale geliyoruz. Kanaat önderleri sayesinde, zaten Esenyurt’ta yoğun bir nüfusa sahibiz. Dernek yöneticilerimizin çoğu burada ayrıca esnaf olarak çalışmaktalar. Seçim dönemi adayların bilinirliği az olduğunda bizlere soruyorlar. Partiler bizden fikir alıyorlar. Vatandaşlarımız, hemşehrilerimiz bize sorduğunda biz onlara belli adaylara yönlendiriyoruz. Özellikle muhtar ve belediye başkanları seçiminde kanaat önderleri etkili oluyor.’’ sözleriyle ifade

edilen görüş dernek siyaset ilişkisini ortaya koymaktadır. Burada dikkat çeken önemli bir nokta ise Vanlı nüfusun yoğun olduğu Esenyurt'ta daha önceki seçimlerde Cüneyt Caniş'in 2014 yılında HDP tarafından tek Vanlı aday olarak gösterildiği görülmektedir.

### 5.5. Siyasal Vaatlerin Yerine Getirilmesi

Adayların derneklere destekleri karşılığında sözler verip vermediği *''Adaylar sizlere verdikleri sözü tutuyor mu?''* sorusuyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

Karslılar Kültür Evi (E.A): ''Hayır tutulmuyor.'' cevabıyla derneğin bazı vaatler aldığı ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte verilen sözlerin tutulmamasıyla da aday gösterilen siyasetçiye olan güven konusunun tartışılır hale geldiği düşünülebilir.

Ardahanlılar Kültür Ev (E.Ç): ''Kısmen tutuyorlar. İstanbul Esenyurt'ta büyük bir STK'yız. Adaylara doğrudan destek vermiyoruz, hemşehri bazlı lokal destek veriyoruz ama STK olarak söz istemiyoruz. Toplumsal sözler verilir ama yapamazsa bir dahaki seçime desteklenmez. Seçim öncesi verilen sözler sonrası tekrar bizi ziyarete gelen adayın bizimle sohbet edecek yüzü olur.'' sözleriyle derneğin açıkça siyasilerden sözler aldığını ve kimi zaman bu sözlerin tutulduğunu kimi zaman da tutulmadığını ifade etmektedirler. Soruya verilen yanıttaki diğer önemli bir nokta ise sözlerin tutulmaması halinde bir sonraki seçimlerde verilen desteğin azalacağı sinyali verilmektedir.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ''Çoğunlukla tutmuyorlar. Eski başkan verdiği sözleri yerine getirdi.'' şeklinde verilen kısa cevap ile derneğin destek karşılığı bazı vaatleri olduğu düşünülmektedir. Ayrıca dernek yöneticisi tarafından eski ve yeni başkan karşılaştırması yapılarak bir sonraki seçimde verilecek desteğin yönüne de işaret ettiği düşünülmektedir.

Vanlılar İl Derneği (N.T): ''Necmi Başkan döneminde tutuluyordu şu an ki belediye başkanı ile olan mesafemizden dolayı böyle bir istek imkânımız olmuyor.'' cümleleriyle derneğin adaylardan vaat beklentisi içinde olduğu açıkça görülmektedir. Bu vaatlerin adaya bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

### 5.6. Seçilen Adayın Hemşehrileriyle Olan İlişkisi

*''Seçimlerde hemşehrilik bağıyla seçilen bir aday sizlere nasıl katkı sunuyor?''* sorusuyla seçilen adayın hemşehrileriyle olan bağın anlaşılması öngörülmektedir.

Karslılar Kültür Evi (E.A): ''Bu dönemde aslında hiç katkı sağlanmadı. Bu belediye seçimi gerçekleştikten sonra seçilen belediye başkanımız nihayetinde ben aynı parti görüsünde değilim ama toplumsal olarak söylüyorum seçildikten sonra maalesef sanki farklı bir şekilde gelmiş gibi davranıldı. Bütün derneklere STK'lara mesafe konuldu.'' ifadesiyle 2019 seçimlerini kazanan Ardahanlı adayın tüm sivil toplum kuruluşlarına karşı mesafeli olduğu düşünülmektedir. Burada belediye başkanın tarafsız kalmaya çalıştığı da düşünülebilir.

Ardahanlılar Kültür Ev (E.Ç): ''Bireysel olarak değil ama toplumsal katkılar sunuyorlar. Ciddi bir yapılaşma var kentte bu bir sorun. Buraya en büyük katkı eğitimdir. Burada kurulan bir Esenyurt Üniversitesi var buranın ilk 100'e girmesini isteriz. Belediyenin eğitime katkı için ciddi bir bütçe ayırması gerekir. Pandemi ile beraber ciddi sorunlar yaşandı ama yine de katkılar sundular.'' şeklinde verilen cevap ile derneğin mevcut adaya mesafeli olduğu ve sadece Esenyurt halkı için destek bekledikleri görülmektedir.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ''Eski başkan dernek yerleri verdi (Kars, Ardahan Kültür Evi gibi). Bizim derneğimizin yeri bizimdi eski başkan yardımcı oldu. Eski başkan hemşerimiz olmasına rağmen bizden ziyade diğer derneklere destek verdi. Pozitif ayrımcılık yaptı. Yeni başkandan bu bakımdan destek görmedik. Maddi zorluluklar çeken çocuklarımıza burslar da veriliyor. Necmi Başkan,

Recep Tayyip Erdoğan Lisesi'nden 600 öğrenciyi umreye taşıdı. Öğrencilerin servis taşımalarında ve cenaze işlerinde yardımcı oluyorlar.'' cümleleriyle seçilen bazı adaylardan destek gördükleri ifade edilebilir. Her derneğin farklı beklentileri olduğu ve bu beklentilerin karşılanması doğrultusunda adaya destek verip vermeyeceklerine karar verecekleri sonucuna ulaşılabilir.

Vanlılar İl Derneği (N.T): ''Özellikle Vanlı hemşerilerimizin farklı ihtiyaçları olduğunda onlara maddi destek istiyoruz. Derneklerimize ait lokallere araç gereç desteği istiyoruz. Daha önce derneğimize katkılar oluyordu ama şimdi olmuyor.'' ifadeleriyle derneğin seçilen adaydan bazı konularda beklenti içinde oldukları söylenebilir. Yine bu derneğin destek alma konusunda eski ve yeni başkan arasında karşılaştırma yaptığı ve bir sonraki seçimde ise dernek olarak aday tercihi yaparken bu durumu göz önünde bulundurulacağı düşünülmektedir.

### 5.7. Derneklerin Etkin Olduğu Alanlar

*''Derneğiniz daha çok hangi konularda (Milliyetçilik, ekonomik, dini, sağlık, eğitim) etkin davranıyor?''* sorusuyla derneğin hangi yönde etkinlikler gerçekleştirdiği saptanmaya çalışılmıştır.

Karslılar Kültür Evi (E.A): ''Milliyetçilik ön plandadır. Kültürel faaliyetlere yönelik çalışmalar yapıyoruz. Örneğin sosyal sorumluluk kapsamında özellikle bölgemizdeki hemşerilerimizin çocukları ile alakalı projelerimiz var. 'Büyüklerden Dersler' diye bir projemizi var. Esenyurt'ta oturanların gelir durumu ve sosyal yapısı belli bir yapıda sonuçta ve çocuklarına çok katkı sunamıyorlar. 'Büyüklerden Dersler' projemizin amacı tam da burada başlıyor. Belli aralıklarla çocuklarla seminerler gerçekleştiriyoruz ve bu seminerlerde örneğin bir doktor getiriyoruz ve gelen konuğumuzdan hayat hikâyesini bu çocuklarla ortak noktalarına değinerek anlatmalarını rica ediyoruz. Buradaki amacımız çocuklarımızın iyi bir rol model almasını sağlamak. Bunu şu şekilde ortaya koyma çalıştık bölge okullarına giderek küçük anketler yaptık ve sorular şu şekildeydi:

- İstanbul'un güzel bir şekilde gezilebilecek ilçelerine giden kaç çocuk var?
- Yasadığı bölgede ve çevresinde gezi alanlarına giden kaç çocuk var?
- Esenyurt meydana giden kaç çocuk var?
- Sokağından dışarı çıkan kaç çocuk var?

Aldığımız sonuçlar çok kötüydü ve sonuçların yaklaşık %65'i sokağından dışarı çıkmayan çocuklardan oluşuyordu. Durum bu şekilde olunca bu tip sosyal projelere ağırlık vermeye başladık. Başka bir kültürel projemiz ise Sarıkamış Şehitlerini anmak adına her sene Sarıkamış'a otobüsler kaldırıyoruz ve mümkün olduğunca Karslı olmayan yurttaşlarımızı da dâhil etmeye çalışıyoruz.'' şeklinde detaylı bir yanıt verilmiştir. Derneğin birçok farklı konuda etkinlikler düzenlediği görülmektedir. Bu etkinliklerin özellikle milli, kültürel, eğitim ve sosyal sorumluluk kapsamında düzenlendiği ortaya konulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında derneğin etkinliklere önem verdiği sonucuna ulaşılabilir.

Ardahanlılar Kültür Evi (E.Ç): ''Esenyurt bizim ikinci vatanımız. Önceliğimiz eğitim. Üniversite öğrencilerimize burs veriyoruz. Sanata destek veriyoruz. Ekonomik anlamda yöreye destek olmak için ayrıca meslek edindirme kursları düzenliyoruz. Bu konularda da belediyenin kültür müdürlüğü ve halk eğitim ile hareket ediyoruz. Ramazan'da yardımlarımız oluyor iftar etkinliklerimiz oluyor. Gerek ilçemizde gerekse memleketimizde maddi sorunlar yaşayan dar gelirli insanlarımıza yardımcı oluyoruz. Sağlık alanında destek veriyoruz. Cenaze gibi durumlarda da aynı şekilde destek sunuyoruz.'' ifadeleriyle derneğin etkinlik alanları görülmektedir. Bu derneğin de eğitim, sağlık, meslek edindirme gibi konulara ağırlık verdiği ve bu doğrultuda belediyeden destek aldığı ya da beklediği düşünülmektedir.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ‘‘Daha çok muhtaç olanlara burslar veriyoruz. Cenaze işlerinde yardımcı oluyoruz. Sağlık konusunda KBB, göz doktorlarıyla ücretsiz sağlık taraması yapıyoruz. Bazı hastanelerden indirim alıyoruz.’’ şeklinde verilen yanıt irdelendiğinde derneğin kurduğu bağlantılarla üyelerine diğer dernekler gibi benzer hizmetler sunduğu görülmektedir. Derneğin bu sayede üyeleriyle olan bağını da güçlendirdiği söylenebilir.

Vanlılar İl Derneği (N.T): ‘‘Dernekçilik gönül işidir. Milliyetçilik ve dini boyutumuz bizim manevi değerlerimiz olarak ön plana çıkıyor. Ancak sağlık ve eğitim konularında da etkinliklerimiz oluyor. Kuran kursumuz var. Ramazan ayında yoksullara erzak yardımı yapıyoruz. İş adamlarımız vasıtasıyla öğrencilere kalem, kitap ve ayakkabı dağıttık. Sağlık konusunda destek olmaya çalışıyoruz.’’ cümleleriyle derneğin etkinlikleri tespit edilmiştir. Diğer derneklerden farklı olarak dini eğitim olanağı sağlaması derneğin genel yapısı hakkında ipuçları vermektedir.

### 5.8. Siyasal Vaatler Karşılığında Adayın Desteklenmesi

*‘‘Derneğinizin daha güçlü olması için siyasilerden destek istiyor musunuz? Bu destek karşılığında seçimlerde destek vaat ediyor musunuz?’’* sorusu siyaset dernek ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Karslılar Kültür Evi (E.A): ‘‘Dernek olarak böyle bir destek istemiyoruz. Bu yönde bir beklentimiz de yoktur.’’ diyerek dernek olarak tarafsız ve siyaset üstü olduklarını dile getirmişlerdir. Daha önceki sorulara verilen yanıtların bu yanıtla örtüşmediği görülmektedir.

Ardahanlılar Kültür Evi (E.Ç): ‘‘Şu an bulunduğumuz derneğimizi bir önceki belediye başkanı yaptı. Hangi siyasi parti gelirse gelsin sizin gücünüz oranında size destek sunuyor. Birlik ve beraberliğimiz sayesinde çok güçlü bir yapımız var. 6 ilçe derneği de şu an bulunduğumuz dernekte faaliyet göstermektedir. Seçimlerde de bu gücümüzü, topluma katkı sunacak güçlü aday profili üzerinde değerlendiriyoruz. Derneğimize her türlü siyasi parti gelebilir. Dün de TKP geldi.’’ ifadesiyle güçlü bir dernek oldukları vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Dernek başkanı her türlü siyasi partiye açık olduklarını ifade etmektedir dolayısıyla demokratik bir yapı oluşturmaya çalıştıkları ifade edilebilir. Ayrıca dernek olarak güçlü oldukları vurgusu ile yerel siyasette söz haklarının daha fazla olduğunu düşünmektedirler.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ‘‘Tabii ki onlar bize destek oluyorlar. Yeterli olmasa da yine de istediğimiz zaman sağlık, iş, eğitim, derneğe katkı konularında destek alıyoruz.’’ ifadesiyle beklentilerinin karşılık bulduğu çıkarımı yapılabilir.

Vanlılar İl Derneği (N.T): ‘‘Bütün dernekler siyasilerinden destek beklerler bizlerde aynı şekilde siyasi yakınlıklarımızla bu tür taleplerde bulunuyoruz. STK’lar destek karşılığı oy verme eğilimindedirler.’’ cümlesiyle açık bir şekilde siyasilere vaatler karşılığında destek verdiklerini ifade etmektedirler. Bu derneğin siyasal eğiliminin beklenti ve isteklerinin karşılanması ile doğru orantılı olduğunu söylemek mümkündür.

### 5.9. Güçlü Dernek Olma Yöntemleri

*‘‘Derneğinizin güçlü olması için neler yapıyorsunuz?’’* sorusuyla derneğin hangi açıdan güçlü olduğu saptanmaya çalışılmaktadır.

Karslılar Kültür Evi (E.A): ‘‘Esenyurt ilçesinde siyasi görüş ayırmaksızın kardeşlerimizi başkan yardımcısı olarak aldım. Bir karar aldığımız zaman da herkes birbirine saygı duymak zorunda kalıyor. Kars özelinde örneğin Azer’iyim ben. Türk’ü var, Azeri’si, Gürcü’sü, Alman’ı, Malakan’ı, Polonyalı’sı, Terekemesi, Kürdü var yerlisi var. Yani, Kars’ta hâlihazırda yaşayan on bir farklı ırk var. Bu birlikteliği sağlarken de hep birbirimize saygı duyarak devam ediyoruz. Farklı dünya görüşlerinden olan

kardeşlerimiz, abilerimiz ablalarımız var. Özellikle tecrübeli olanları seçtim yıllar önce Esenyurt'a bizden çok önce gelmiş abilerimizi ve ablalarımızı seçtim. Onlar da beraber bu birlikteliğimizi sağladığımızı düşünüyorum. Ayrıca topluma dokunan sosyal sorumluluk projelerimizle, eğitime sağladığımız burslarla da derneğimizin etkin ve güçlü olmasını sağlıyoruz.'' ifadeleriyle en büyük güçlerinin farklılardan geldiği ve bu farklılıkların derneği daha da güçlendirdiği iddia edilmektedir. Dernek ayrıca eğitim, sosyal sorumluluk, öğrenci bursları gibi konularda da aktif olmaya çalışmaktadır. Yapılan tüm faaliyetler güçlü ve itibarı yüksek bir dernek algısı oluşturma çabaları olarak değerlendirilebilir.

Ardahanlılar Kültür Ev (E.Ç): ''Ülkemiz için en ufak destek sağlayan her görüş ve kesim bizimle olabilir. İnsan odaklı bir yapımız var. Bu da güçlü olmamızı sağlıyor. Etkinlikler düzenliyoruz. Yöresel kültürümüzün tanıtımını da yaparak derneğin güçlü olmasını sağlıyoruz. Etkinliklerimizi de Kars, Ardahan ve Iğdır olarak yapacağız. Farklı iller olsak da birliğimizi sağlayarak daha da güçlü bir yapı oluşturmuş oluyoruz.'' ifadeleriyle milli birlik ve beraberlik unsurları ön plana çıkartılmaktadır. Bölgede bulunan üç şehir ile birlikte hareket ettikleri vurgusu çevre illerin birbirleriyle olan ilişkilerini ön plana çıkarmaktadır.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ''Üyelerin herhangi bir sorunu olduğunda bize gelip rahatça kendini anlatmasını ve kendilerini yalnız hissetmemelerini isteriz. Esenyurt hattında çalışan 60 adet minibüsümüz var bunların yakıtı için anlaştığımız yerlerden aldığımız komisyonlarla da derneğimize maddi katkı sağlıyoruz. Üyelerden mümkün mertebe aidat almamaya çalışıyoruz. Bağışlar ya da maddi gücü yerinde olan üyelerden destek alıyoruz.'' ifadelerinden de anlaşılacağı üzere dernek maddi imkânlarla gücü özdeşleştirmektedir.

Vanlılar İl Derneği (F.K): ''Yapı olarak biraz dağınık bir dernekleşme yapısına sahibiz maalesef. Bu nedenle daha da güçlenmek için maddi olarak güçlü üyeler kazanmaya ve bu şekilde ekonomik olarak güçlü olup siyasete etki etmek istiyoruz. Öğrencilere belli alanlarda özel dersler veriyoruz. Aileler arasında yaşanan sorunları çözüyoruz.'' cevabı verilmektedir. Maddi olanaklar derneğin gücü açısından önemli bir yapı taşı olarak vurgulanmıştır. Esenyurt'ta en fazla nüfusa sahip olmalarına rağmen siyasi alanda etkin olamamaların nedeni dağınık yapıları olarak gösterilebilir.

### 5.10. Derneklerin Medya Kullanımları

''*Sesinizi duyurmak için medyayı nasıl kullanıyorsunuz?*'' sorusu derneklerin üyeleriyle iletişim kurma kanallarını bulmaya dönük olarak hazırlanmıştır.

Karslılar Kültür Evi (E.A): ''Sosyal medyayı hiç kullanamıyoruz. Ne kadar etkin kullanmak istesek de kullanamıyoruz. Sadece etkinlik ya da farklı projelerimiz olduğunda Facebook'u, ya da kısıtlı olsa da yerel medyayı kullanmaya çalışıyoruz.'' ifadesiyle derneğin etkinliklerini yayınladıkları mecranın Facebook olduğu görülmektedir. Derneğin Facebook dışında farklı bir sosyal medya uygulaması ya da geleneksel medya araçlarını yeterince kullanmadıkları görülmektedir.

Ardahanlılar Kültür Ev (E.Ç): ''Medya olarak basından sorumlu arkadaşımız var. Yerel medya ile bu bağlamda olumlu ilişkilerimiz var. Ayrıca, sosyal medyayı etkinliklerimizi duyurmak için kullanıyoruz. Burada da ağırlıklı olarak Facebook'u kullanıyoruz.'' sözleriyle yerel medya dışında ağırlıklı olarak sosyal medya uygulamalarından sadece Facebook'u kullandıkları görülmektedir.

Gümüşhaneliler İl Derneği (H.A): ''Haberleşmeye genelde kendi aramızdaki kişisel ilişkilerle çözüyoruz. Yerel ya da ulusal medyayı kullanmıyoruz. Ancak sosyal medyayı bazı toplantılar ve bilgiler için kullanıyoruz. Özellikle önemli toplantı ve konular olduğunda Facebook üzerinden canlı yayınlar yapıyoruz. Ayrıca derneğimizin önemli aktivitelerini yerel basında haberler yaparak sesimizi

duyurmaktayız.'' şeklinde yapılan açıklamada Facebook'un aktif olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca yapılan etkinlikler yerel medya ile de duyurulmaya çalışılmaktadır.

Vanlılar İl Derneği (F.K): ''Van Spor kulübü başkanı olmam nedeniyle medyanın yakın ilgisi altında olmam derneğimizin de basında yer almasına sebep oluyor. Bunun dışında sosyal medyayı özellikle Facebook'u kullanarak etkinliklerimizi duyurmaya çalışıyoruz. Yerel gazetelerin de bize faydası var.'' ifadelerinde öne çıkan ayrıntı dernek başkanının medyada tanınan biri olması sebebiyle yerel basında daha sık görünmelerine olanak sağlaması olarak nitelendirilebilir. Diğer derneklerde olduğu gibi bu dernek için de Facebook önemli bir haberleşme aracı olarak öne çıkmaktadır.

## 6. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın temeli yerel derneklerin yerel seçimlere olan etkisini bulmaya dayanmaktadır. Çalışma için İstanbul ilinin en kalabalık ilçesi olan Esenyurt örneklem olarak seçilmiştir. Görüşme yapılan dernek yöneticileri, hemşehrilik ilişkilerinin yerel seçimlerde önemli bir unsur olduğunun altını özellikle çizmektedir. Siyasal tercihler; meslek, yaş, cinsiyet, yerleşim yeri, eğitim düzeyi, sosyo-demografik, kültürel ve dinsel unsurlar gibi birçok farklı etmenlerle şekillenmektedir. Çalışmanın özünü siyasal tercihleri etkileyen unsurlardan bir olan hemşerilik kavramı oluşturmaktadır. Hemşehricilik kavramı sosyo-demografik ve kültürel ögelerle şekillenerek göç edilen kentlerde dernek çatısı altında örgütlenmeye neden olmaktadır. Çoğu toplumlarda bireysel özgürlüğü yok eden bu tercih türü kanaat önderlerinin etkisiyle kendini göstermektedir. 19. Yüzyılda sanayi devrimi ile yaşanan gelişmeler neticesinde, kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru göçler başlamıştır. Bunun sonucunda ise artı ürünün toplumsal ve coğrafi olarak yoğunlaştığı kentsel mekânlar oluşmuştur. Hemşehriciliğin temelini oluşturan bu toplumsal olay kentlerdeki hemşehrilik dernekleri vasıtasıyla siyasi güç kazanma aracı olarak etkin olmaya başlamıştır. Hatta bu derneklerin temel amacının yerel anlamda güç kazanmak ve bu gücü seçimlerde kullanmak olduğu apaçık ortadır. Bu kavramın yerel seçimlerde itici bir güç olarak dayanışma ivmesi kazandırdığı ifade edilebilir. Bu bağlamda siyasette etkin olmak için ''çanta dernekler'' kavramı da görüşülen dernek yöneticileri tarafından dile getirilmektedir. Herhangi bir alt yapısı olmadan ortaya çıkan ''çanta derneklerin'' siyasette rant peşinde olan gruplar tarafından kurulduğu ve bu derneklerin amaçlarından uzaklaşarak, topluma hiçbir katkı sunmadığı, dernek yöneticileri tarafından önemli bir sorun olarak vurgulanmaktadır. Özellikle bu durum bile derneklerin siyasette etkin bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Dernek yöneticileriyle yapılan mülakatlarda tüm derneklerin siyasette etkin bir güç olma amaçları olduğu görülmektedir. Özellikle, Kars, Ardahan ve Gümüşhane'den göç ederek Esenyurt'a yerleşen toplulukların, dernekleşmenin önemini erken fark ettikleri görülmektedir. Söz konusu dernekler, kendi içlerinde birlik olup, aynı zamanda politik alanda var olma hedeflerini ortaya koyarak yerel seçim sonuçlarına etki eden bir güç haline gelmişlerdir. 1999 yılından itibaren yapılan yerel seçimlere bakıldığında **(Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5)**, Kars, Ardahan ve Gümüşhane kökenli adayların, siyasi partiler tarafından aday olarak tercih edildiği görülmektedir. Araştırmanın tezini destekleyen diğer önemli noktalardan birisi de 1999'da yapılan yerel seçimlere tek adayla giren sol blok adayının kazanması, 2004 yerel seçimlerinde ise birden fazla aday çıkartan sol bloğun seçimi kaybetmesidir. 2004 yerel seçimlerinde **(Tablo 2)** SHP, CHP ve DSP'nin seçime Karslı adaylarla girmesiyle oylar bölünmüş ve bu süreç Gümüşhaneli adayın kazanmasında önemli bir etken olmuştur. Esenyurt özelinde Kars, Ardahan ve Iğdır derneklerinin siyasete nüfuz etme açısından etkin oldukları görülmektedir. Nüfus olarak en fazla sayıya sahip olan Vanlıların siyaset arenasında etkin olmaları açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Kars, Ardahan ve Gümüşhane dernek başkanları, 2011 Van depremi sonrası gelen yoğun göç sonucu Esenyurt'ta Vanlı nüfusun hızlı artış gösterdiğini ancak bu ani göçle sayıları artan Vanlıların kendi aralarındaki birliği sağlayamadıkları için siyasette etkin olamadıklarını ileri sürmektedirler. Dernek başkanları tarafından ileri sürülen diğer bir eleştiri de Van

ili derneğinin siyasallaştığı ve sonuç olarak bu derneğin siyasette etkisinin zayıfladığı yönündedir. Esenyurt'ta hemşehrilik ilişkilerinin siyasete olan etkisi, adayların ve kentin demografik özelliklerine, seçim sonuçlarına bakıldığında açık bir şekilde görülmektedir.

Bölgedeki derneklerin medya kullanım pratiklerine bakıldığında ise aktif ve düzenli bir şekilde medya kullanımının olmadığı ortaya çıkmaktadır. Derneklerin sosyal medya mecralarından Instagram, Twitter ve Web siteleri gibi etkili kitle iletişim kanallarını kullanmadıkları görülmektedir. Bununla birlikte Facebook mecrasının tüm dernekler tarafından haberleşme aracı olarak tercih edildiği belirtilmektedir. Derneklerin tüm aktivite, etkinlik ve duyuruları Facebook üzerinden yapılmaktadır. Facebook'un derneklerin üyeleriyle olan bağlarını güçlendiren, dernek ile üyeler arasında etkileşim sağlayan ve bu bağlamda dernekler için kullanımı kolay ve amaca uygun bir sosyal medya mecrası olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçları; derneklerin siyasal alanda daha etkili olmaları için tüm medya unsurlarını daha aktif bir şekilde kullanmaları gerekliliğini ortaya koymaktadır. Derneklerin üyeleriyle etkili ve yakın ilişkiler kurmak için çoğunlukla tercih ettikleri sosyal medya mecralarından olan Facebook dışında Instagram ve Twitter gibi diğer sosyal medya araçlarını da kullanmaları aynı zamanda yerel medyadan da faydalanmaları derneklere önemli avantajlar sağlayacaktır.

## 7. Kaynakça


Akad, M. (1976). *Baskı gruplarının siyasal iktidarla ilişkileri.* İstanbul Üniversitesi.

Anık, C. (2000). *Siyasal ikna.* (2. baskı). Vadi.

Anne, D. (1993). Freedom of association and the freedoms of association. *The secretariat general of council of europe in collaboration with the ministry of justice of Iceland* (pp. 87-96) https://books.google.com.tr/books?id=YigmEGNJxMgC&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false

Ayata, A. (1994). Geleneksel ve modern dayanışma. Dünyada ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler. *1. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, https://hdl.handle.net/11511/78865. [Erişim Tarihi: 12.10.2022]

Ayata, A. (1991). Gecekondularda kimlik sorunu: Dayanışma Örgütleri ve Hemşehrilik. *Toplum ve Bilim, 51-52*, 89-101. https://hdl.handle.net/11511/78116. [Erişim Tarihi: 14.10.2022].

Brah, A. (1996). *Cartographies of diaspora: Contested identities*. Ruotledge.

Davies, C. A. (1999). *Reflexive ethnography: A guide to researching selves and others* (2. ed.). Routledge.

Garvin, D. A. (1993). Building learning organization. *Harvard Business Review*, *71* (4), 78-91.

Erder, S. (1995). Yeni kentliler ve kentin yeni yoksulları. *Toplum ve Bilim, 66* (Bahar), 106-121.

Kahn, R. L. (1983). *The dynamics of interviewing.* Robert E. Krieger.

Koç, Z. (2020). *Kentsel etnisite bağlamında bir kentin demografisini tartışmak: İstanbul Esenyurt ilçesi örneği* (Tez No:635668) [Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve şehirde siyaset: Keçiören örneği*. İletişim.

Neuman, W. L. (2003). Social research methods, qualitative and quantitative approaches (5th ed.). A&B.

Parkin, D. (1974). *Congregational and interpersonal ideologies in political ethnicity*. A. Cohen (Ed.), Urban Ethnicity *(pp.* 119-158). Tavistock.

Platon. (2006). *Devlet.* (Çev. Sabahattin Eyüboğlu & M. Ali Cimcoz). Türkiye İş Bankası.

Sarıoğlu, G. (2019). İstanbul Esenyurt'taki Suriyelilere ilişkin medya analizi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, *2* (1), 192-211. https://doi.org/10.33712/mana.512330

Savage, M. & Warde, A. (1993). *Urban sociology, Capitalismand modernity*, Continuum

Springborg, P. (1986). Politics, primordialism and orientalism: Marx, Aristotle and the myth of the gemeinschaft. *American Political Science Review*, *80* (1), 185-21.

Tekin, G. & Görgülü Ç. B. (2021). İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir araştırma: İstanbul Esenyurt üniversitesi örneği. In T. Özgül & S. Beşikci (Eds.), (pp. 94-100). *International Digital Transformation Conference In Social Sciences* 2-4.

**İnternet Kaynakları**

Esenyurt Kaymakamlığı, (2022). İdari yapı. http://www.esenyurt.gov.tr/idari-yapi [Erişim Tarihi:15.07.2022].

Cumhuriyet (2022). Cumhuriyet Gazetesi. (https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/galeri-goc-sehri-istanbulun-ilcelerinde-en-cok-hangi-ilden-insanlar-yasiyor-1968486 [Erişim Tarihi: 22.10.2022]

Sabah (2021). Sabah Gazetesi. https://www.sabah.com.tr/tdk-anlami/hemsehri-ne-demek-hemsehri-tdk-sozluk-anlami [Erişim Tarihi: 05.09.2022]

AA (2021). Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/en-kalabalik-ilce-esenyurtun-nufusu-57-ili-gecti/2494602 [Erişim Tarihi: 13.10.2022]

YSK (2022). Yüksek Seçim Kurulu. www.ysk.gov.tr [Erişim Tarihi: 07.10.2022]

Sivil Toplum (2022). Dernek İşlemleri. https://www.siviltoplum.gov.tr/kamu-yararina-calisan-dernek-statusu [Erişim Tarihi: 16.10.2022]

Endeksa (2022). Demografi. https://www.endeksa.com/tr/analiz/istanbul/esenyurt/demografi#yas [Erişim Tarihi: 10.07.2022]

Nüfusu (2022). İstanbul nüfusu. https://www.nufusu.com/il/istanbul-nufusu [Erişim Tarihi:23.06.2022]

Sivil Toplum (2020). Dernek ve vakıf arasındaki fark. https://siviltoplum.com/stk-yonetisim-rehberi/dernek-ve-vakif-arasindaki-fark-nedir-1226/ [Erişim Tarihi: 12.10.2022]